

Förstudie inför genomförandeprojektet
Grön energiomställning och
effektivisering i företag (GREEN) i
Västernorrland

STÖDMOTTAGARE

Region Västernorrland

FINANSIERING

Anslag 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Europeiska regionala utvecklingsfonden

PROJEKTLEDARE

Emma-Lee Björk

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska
regionala
utvecklingsfonden

Region
Västernorrland

Innehåll

1.	Inledning och bakgrund.....	2
1.1	Syfte.....	2
1.2	Vad är grön omställning?	2
1.3	Läget i Västernorrland	3
1.4	Smart specialisering i mellersta Norrland	3
1.4.1	Smart specialisering i Västernorrland	3
1.4.2	Smart specialisering i Jämtland Härjedalen.....	4
1.5	Energikontoret Västernorrland	5
2.	Metod	5
	Strategi i förstudien.....	6
2.1	Dialogmöten med regionala offentliga aktörer.....	6
2.2	Dialogmöten med andra projektledare.....	6
2.3	Djupintervjuer med branschorganisationer och företagsfrämjare.....	7
2.4	Intervjuer med små och medelstora företag	7
3.	Resultat.....	7
3.1	Dialogmöten med regionala offentliga aktörer.....	7
3.2	Dialogmöten med andra projektledare.....	8
3.3	Djupintervjuer med branschorganisationer och företagsfrämjare.....	9
3.4	Intervjuer med små och medelstora företag	10
3.4.1	Workshop om grön omställning med små och medelstora företag i samband med företagsfrukost	10
3.4.2	Individuella intervjuer med små och medelstora företag i Västernorrland.....	11
3.5	Potentiella arbetsområden	11
3.5.1	Energikontoret Västernorrland	11
3.5.2	Energikontoret Västernorrland och Energikontoret, Region Jämtland Härjedalen	12
3.5.3	Övriga projektaktörer inom och i angränsning till Västernorrland	13
4.	Diskussion.....	13
4.1	Energikontorets roll i Västernorrland.....	13
4.2	Potentiella arbetsområden	14
5.	Slutsats	14
	Gemensamt arbete framåt.....	16
	Bilagor.....	17

1. Inledning och bakgrund

1.1 Syfte

Coronapandemin har inneburit, och fortsätter att innebära, en mängd utmaningar för näringslivet där flera företag tvingats förändra eller skala ned sin verksamhet. Den här förstudien ska förbereda och undersöka möjligheterna till ett senare genomförandeprojekt med syfte att stödja och utveckla företags arbete med en grön omställning. Förstudien ska genomföra en kartläggning och målgruppsanalys för att identifiera små- och medelstora företag i Västernorrland som är i behov av, och mottagliga för stöd i ett senare genomförandeprojekt. Förstudien ska generera kunskaper om var i omställningsarbetet företagen befinner sig, vilka behov av stöd de har och vad de behöver för att komma vidare samt accelerera omställningsarbetet. Utöver detta ska även trender och förändringar som kommit med Covid19-pandemin och som har en positiv inverkan på fortsatt grön omställning identifieras, för att kunna arbeta med att stärka och bevara dessa även efter pandemin.

Agenda 2030 målen har genomsyrat arbetet inom förstudien där processerna har utgått från dessa mål. Ett arbete med miljö, jämställdhet, integration och mångfald har löpande varit en del av de aktiviteter som har utförts inom förstudien.

1.2 Vad är grön omställning?

Den europeiska gröna given är EU:s nya tillväxtstrategi som ska ställa om unionen till en modern, resurseffektiv och konkurrenskraftig ekonomi. Målet med den gröna given är att göra EU klimatneutralt senast 2050, stärka ekonomin med hjälp av grön teknik, skapa en hållbar industri och hållbara transporter och minska föroreningarna. Genom att omvandla klimat- och miljöutmaningar till möjligheter kommer omställningen att bli rättvis och inkluderande för alla.¹

Begreppet grön omställning har inom förstudien beskrivits som tekniska, sociala och ekonomiska omställningar för att nå klimatneutralitet. De exempel som har använts inom förstudien har främst en koppling mot näringslivet. Det kan bland annat vara:

- Omställningar som minskar energianvändningen. Exempelvis ny teknik, nya processer i produktion eller nya rutiner.
- Omställningar som minskar eller förändrar användningen av material och produkter för att minska klimatpåverkan. Exempelvis material i produktion, minskat matsvinn, avfallshantering eller mindre mängd förpackningar.
- Förändringar i användningen av transporter för minskat utsläpp. Exempelvis byte från fossildriven bil till elbil eller hybridbil eller minskade transporter.
- Digitalisering av verksamheten. Exempelvis digitala möten, optimering av flöden eller digitalisering av tidigare analoga tjänster.
- Att ställa krav på leverantörer att minska sin klimatpåverkan. Exempelvis lägre koldioxidutsläpp vid leveranser eller miljömärkningar.
- Utbildning kopplat till en grön omställning.

¹ [Grön omställning \(europa.eu\)](https://european-council.europa.eu/media/e300042c-327d-47e3-992d-cd959047386c/en/document/press-2020-07-14-01-gruen-given)

1.3 Läget i Västernorrland

Västernorrlands län är beläget i mellersta Norrland med Härnösand som residensstad och Sundsvall som den största orten. I norr gränsar länet till Västerbottens län, i väster till Jämtlands län och i söder till Gävleborgs län. Västernorrlands län består av de 7 kommunerna Härnösands kommun, Kramfors kommun, Sollefteå kommun, Sundsvalls kommun, Timrå kommun, Ånge kommun samt Örnsköldsviks kommun.

Av Sveriges 21 län har Västernorrland den sjätte största landarealen men befolkningsmässigt ligger regionen på sjuttonde plats. Av befolkningen i länet bor 79 procent i tätorter jämfört med riksgenomsnittets 88 procent. Arbetsmarknaden följer traditionella könsmonster, där männen främst återfinns i tillverkningsindustri och utvinning samt i byggverksamhet; detta trots att många jobb försvunnit inom tillverkningsindustrin sedan 1990-talet. För kvinnor råder ett liknande förhållande; med tyngdpunkt inom speciellt vård och omsorg, sociala tjänster samt inom utbildning.²

1.4 Smart specialisering i mellersta Norrland

Smart specialisering är ett europeiskt begrepp som handlar om att bygga på de styrkor som redan finns i en region, men att också ha beredskap för nya områden som uppstår när näringsliv och samhälle förändras. Syftet är att stärka regionens konkurrenskraft genom att identifiera och prioritera områden med potential för tillväxt.³

1.4.1 Smart specialisering i Västernorrland

Västernorrlands styrkeområden presenteras nedan.

Avancerad specialtillverkning

I Västernorrland är vi erkända för vår kompetens och kunskap kring utveckling, tillämpning och specialtillverkning av kompletta produkter och system med höga material- och kvalitetskrav på drift i krävande miljöer och avancerad specialtillverkning inom metall-, maskin- och fordonstillverkning.⁴

Förnybar energi

I länet produceras stora mängder el från vind- och vattenkraften som bidrar till landets totala energiproduktion från förnybara källor. Västernorrland är en av de ledande regionerna i Sverige inom produktion av förnybar elkraft. När det gäller produktionen av förnybar elkraft är regionen en av landets största producenter, uppgående till nästan 20 procent av svensk vattenkraftsel, där mer än en tredjedel av elen exporteras.⁵

Govtech

Regionen har en stark position inom offentlig sektors digitalisering. Offentlig sektor och offentlig förvaltning är ett av de områden som sysselsätter flest i Västernorrland. Govtech handlar om utveckling av offentlig sektor och nya digitala välfärdstjänster för medarbetare och medborgare. Globalt sker en

² [Regionala fakta demografi och arbetsmarknad \(analysportalnorr.se\)](#)

³ [Region Västernorrland - Smart specialisering \(rvn.se\)](#)

⁴ [Region Västernorrland - Avancerad specialtillverkning \(rvn.se\)](#)

⁵ [Region Västernorrland - Förnybar energi \(rvn.se\)](#)

snabb utveckling inom området. Regionen har en stark position inom offentlig sektors digitalisering, både inom den statliga förvaltningen, kommunal utveckling och samverkan med privata aktörer.⁶

Komplexa produktions- och verksamhetssystem

Västernorrland har en tydlig profil inom den industrinära tjänstesektorn med fler sysselsatta inom området relativt riket. Industrins koncentration till kärnverksamheter har drivit på utvecklingen av outsourcing och etablering av en ny stark utvecklingsdriven tjänstesektor. Detta framför allt inom regionens styrkeområden kopplat till teknisk konsultverksamhet, ingenjörer och verksamhetsutvecklare.⁷

Skoglig bioekonomi

Västernorrland är bland de ledande i världen när det gäller industritillämpningar och omställning till fossilfria produkter, framför allt av avancerade tjänster och teknik inom bioraffineriområdet. Det gäller framför allt hållbar bearbetning av biomassa till ett spektrum av nya biobaserade produkter som till exempel mat, foder, bioenergi, gröna kemikalier, cellulosa, nanocellulosa, textil, restavfall och förnybara råvaror. Den skogliga bioekonomin i regionen med skogsbruk, trä-, pappers-, massa-, kemiindustri samt hantering och nyttiggörande av restavfall är kraftigt systembärande.⁸

1.4.2 Smart specialisering i Jämtland Härjedalen

Jämtland Härjedalen prioriterade styrkeområden presenteras nedan.⁹

Jord, skog och vatten

Jämtland Härjedalens platsbundna naturtillgångar är redan och kommer att bli allt viktigare resurser. Företagen som är aktiva inom styrkeområdet och tillhörande förädling finns i hela länet och är en förutsättning för levande landsbygd.⁹

Hållbar energi

Klimatförändringen är en av vår tids största utmaningar och i Jämtland Härjedalen finns goda förutsättningar att ligga i täten när det kommer till klimatarbete. I länet finns stor potential att ta kliv framåt som nationell och internationell bärare och utvecklare av hållbar energi.⁹

Upplevelser

Jämtland Härjedalen är kontrasten mellan stad, landsbygd, fjäll och en kombination av svensk och samisk kultur och tradition. Förutsättningar och behov skiljer sig åt i vår varierade geografi med förmågan att skapa upplevelser som möter människors förväntningar finns överallt. Det finns något unikt och attraktivt att uppleva runt om i länet.⁹

Digitala lösningar

Digitalisering är en megatrend som påverkar hela samhället och bilden av att allt som kan också kommer att digitaliseras blir allt tydligare. Utveckling av produkter, tjänster och verksamhet sker utifrån att hitta lösningar på samhällsutmaningar.⁹

⁶ [Region Västernorrland - Govtech \(rvn.se\)](#)

⁷ [Region Västernorrland - Komplexa produktions- och verksamhetssystem \(rvn.se\)](#)

⁸ [Region Västernorrland - Skoglig bioekonomi \(rvn.se\)](#)

⁹ [Beslutad Smart specialisering- politiskt styrdokument.pdf \(regionjh.se\)](#)

1.5 Energikontoret Västernorrland

Energikontoret Västernorrland är sedan år 2020 en del av Region Västernorrlands regionala utvecklingsverksamhet och ska fungera som en oberoende resurs inom energi- och hållbarhetsfrågor samt som ett regionalt samverkansorgan utan vinstintresse. Energikontorets huvudsakliga uppgift är att bidra till en hållbar utveckling med Västernorrland som utgångspunkt där arbetet går i linje med den regionala utvecklingsstrategin. Uppdraget innefattar bland annat att öka andelen förnybar energi samt att främja företag och offentlig verksamhet att energieffektivisera samt spara på våra naturresurser. Genom Energimyndigheten har Energikontoret Västernorrland uppgiften att samordna den kommunala energi- och klimatrådgivningen.¹⁰

Det pågår ett aktivt arbete inom Energikontoret Västernorrland att utforska möjliga projekt att utforma eller medverka i och utöver denna förstudie är Omställningslyftet det pågående projekt som energikontoret arbetar med i dagsläget.

Omställningslyftet är ett nationellt projekt som ska underlätta en affärsdriven klimatomställning för små och medelstora företag i Sverige. Projektet är en gemensam satsning från Tillväxtverket, RISE (Swedish Research Institutes), SISP (Sveriges Inkubatorer och Science Parks), Energikontoren Sverige, IUC (Industriellt Utvecklingscentrum) och IVL (Svenska miljöinstitutet). Projektet delfinansieras av Europeiska Regionala Utvecklingsfonden.

Inom Omställningslyftet arbetar Energikontoret Västernorrland med ett oberoende och kostnadsfritt stöd till små och medelstora företag i länet, stödet har fokus på energieffektivisering. Genom att delta i projektet får företagen individuell rådgivning kring sina energiutmaningar i verksamheten samtidigt som de får tillgång till nätverksträffar och kunskaphöjande seminarier med fokus på energieffektivisering.

2. Metod

För att få en nulägesbild av Västernorrland i stort och hur det ser ut för små och medelstora företag främst i länet, men även i övriga Sverige, så genomförs en omvärldsbevakning under förstudien. Inom omvärldsbevakningen kontaktas olika aktörer inom och utanför länet för att få ett brett informationsunderlag. De som kontaktas är bland annat offentliga aktörer, projektledare, föreningar, branschorganisationer, företagsfrämjare samt små och medelstora företag. Valet av aktörer baseras bland annat på vilken roll de har i länet och hur de påverkar länet eller om aktören på något sätt kan bidra till genomförandeprojekt efter förstudien. Utöver kontakt med aktörer bevakas websidor och rapporter som bland annat har koppling till Västernorrland, grön omställning, projektarbete, företagsfrämjande och näringslivet. En lista på kontaktade personer samt bevakade websidor och rapporter specificeras i bilaga 5, bilaga 6 och bilaga 7.

Förstudien genomförs i nära samarbete med Energikontoret, Region Jämtland Härjedalen då ett av syftena är att utforska möjligheter till gemensamma genomförandeprojekt efter förstudien. Under förstudien har projektmedarbetare från respektive energikontor regelbundna avstämningar där de uppdaterar varandra om arbetet i förstudien. Projektmedarbetarna tar upp aktiviteter som har genomförts sedan senaste mötet, tar upp planerade aktiviteter samt lyfter eventuella frågeställningar som behöver diskuteras.

¹⁰ [Region Västernorrland - Energikontoret Västernorrland \(rvn.se\)](https://www.rvn.se)

Avstämningarna ska vara ett utrymme att identifiera behov till fortsatt strategiskt arbete i förstudien, planering av aktiviteter för att utveckla genomförandeprojekt och under avstämningarna jämförs resultat löpande mellan energikontoren och aktiviteter i förstudien anpassas under förstudiens gång.

Utöver det nära samarbetet med Energikontoret, Region Jämtland Härjedalen genomförs dialoger och workshops inom Energikontoret Västernorrland samt med andra regionala aktörer för att hitta fler möjliga genomförandeprojekt efter förstudien.

Strategi i förstudien

Strategin i förstudien är att i första hand kontakta offentliga aktörer och företagsfrämjare för att få en övergripande bild av små och medelstora företags arbete med den gröna omställningen. Med detta urval uppmärksammas generella trender och möjlighet till fördjupning i det fortsatta arbetet i förstudien. Inom denna målgrupp finns potential att få kontaktvägar ut till små och medelstora företag alternativt möjlighet att medverka vid evenemang där det finns utrymme att presentera förstudien.

När trender och möjlighet till fördjupning är identifierade kontaktas branschorganisationer, föreningar och projektledare. Branschorganisationerna har nära kontakt med sina anslutna företag och kan tydligt se trender och hinder i de branscher de arbetar mot. Branschorganisationerna kan förmedla information om förstudien till sina anslutna företag samt ge tips om företag som kan vara intresserade att dela med sig av sina tankar kring grön omställning. Företagarföreningar har också en nära kontakt ut till små och medelstora företag då företagen oftast är de som styr och äger föreningen. En kontakt med en företagarförening kan leda till en direkt kontakt med små och medelstora företag. Utöver branschorganisationer och företagarföreningar kan projektledare som arbetar eller har arbetat med projekt i länet ge tips på sätt att nå ut till små och medelstora företag alternativt tips på företag att kontakta. Genom att kontakta aktörer inom dessa tre områden finns ett stort underlag med kontaktvägar och kontaktuppgifter till små och medelstora företag som kan berätta om deras arbete med en grön omställning.

Med underlaget av kontaktvägar och kontaktuppgifter kan förstudien rikta sig direkt till små och medelstora företag i Västernorrland. Företagen får möjlighet att besvara de frågor som förtydligas i bilaga 3.

2.1 Dialogmöten med regionala offentliga aktörer

Syftet med dialogmötena är att få en bred inblick i hur offentliga aktörer arbetar mot små och medelstora företag i länet kopplat till grön omställning. I dialogen lyfts även frågan om hur dessa offentliga aktörer arbetar eller kan arbeta med företag för att stötta företagen i den gröna omställningen. Förfrågan om dialogmöten skickas till näringslivskontor i alla kommuner i länet, samtliga destinationsbolag i länet, energi- och klimatrådgivare i alla kommuner i länet samt representanter från Region Västernorrland och Länsstyrelsen Västernorrland. Detta för att få kunskaper om arbetet med grön omställning från alla delar av länet.

2.2 Dialogmöten med andra projektledare

För att få en djupare förståelse för vilka typer av projekt som har gjorts innan, vilka slutsatser de projekten fick samt vilka möjligheter det finns för framtida projekt genomförs dialogmöten med projektledare som

har arbetat i projekt regionalt i Västernorrland, nationellt i Sverige samt i samarbetsprojekt i Europa. De projektledare som kontaktas arbetar eller har arbetat främst i projekt som har en inriktning mot en grön omställning samt små och medelstora företag.

2.3 Djupintervjuer med branschorganisationer och företagsfrämjare

I djupintervjuer med branschorganisationer och företagsfrämjare lyfts en mer detaljerad bild av små och medelstora företags inställning till och arbete med den gröna omställningen. För att få en bredd i förstudien kontaktas företagsfrämjare och organisationer som verkar i och representerar olika branscher i länet.

2.4 Intervjuer med små och medelstora företag

För att ta reda på hur små och medelstora företag i länet arbetar med grön omställning kontaktas företag inom denna målgrupp med en förfrågan om att besvara frågor kopplat till ämnet. För att nå ut med denna förfrågan till företagen samt samla in deras svar används dessa metoder;

- Presentera förstudien och bjuda in till samtal vid företagsfrukostar och nätverksträffar.
- Workshop om grön omställning med små och medelstora företag i samband med företagsfrukost.
- Mejlförfrågan till företag att prata om grön omställning.
- Information om förstudien samt bjuda in till samtal via nyhetsbrev och inlägg i sociala medier.

3. Resultat

3.1 Dialogmöten med regionala offentliga aktörer

Under förstudien har en förfrågan om dialogmöten skickats ut till näringslivskontor i alla kommuner i länet, samtliga destinationsbolag i länet, energi- och klimatrådgivare i alla kommuner i länet samt representanter från Region Västernorrland och Länsstyrelsen Västernorrland. Under dialogmötena har representanter från de olika aktörerna berättat om deras bild av små och medelstora företags arbete med den gröna omställningen. Arbetar företagen med en grön omställning, finns det identifierade hinder i den gröna omställningen för företagen, hur ser rutiner ut hos företagen efter Covid19-pandemin och på vilket sätt arbetar eller bör denna offentliga aktör arbeta för att hjälpa företagen i den gröna omställningen? Nedan presenteras en sammanfattning över de reflektioner som togs upp under dialogmötena.

Huruvida företagen arbetar med en grön omställning eller ej skiljer sig åt beroende på storleken på företaget och bransch. En deltagande aktör ser att stora företag har en grön omställning som en naturlig del i sin planering medan små och medelstora företag generellt inte är intresserade av dessa typer av frågor då det inte anses viktigt för dem. Ytterligare en reflektion kring detta är att företag upplever att de har arbetat mycket med en grön omställning men att de åtgärder som egentligen görs är små i relation till den potential som finns i omställningsarbetet. En annan deltagande aktör ser att företag inom besöksnäringen är intresserade av att arbeta med en grön omställning. En spekulation från flera aktörer är att förändringen av priset på el och råvaror kan påverka engagemanget hos företagen att arbeta med en grön omställning. Utöver företagets engagemang och arbete med en grön omställning ser flera aktörer

ett stort intresse för installation av solceller och laddinfrastruktur till eldrivna bilar från privatpersoner och bostadsrättsföreningar.

Att nå ut med information till små och medelstora företag identifierar en aktör som ett hinder i företagens gröna omställning. Det finns insatser i form av projekt eller ekonomiska stöd som riktar sig till små och medelstora företag men aktören upplever att företagen inte nås av denna information. Om företagen nås av informationen händer det även att de inte ser sig själva som målgrupp i sådana typer av satsningar.

Flera aktörer är överens om att offentlig verksamhet bör arbeta mer med att nå ut med information till små och medelstora företag, framför allt med information om vilka insatser som finns och är relevanta för företagen. Finansiellt stöd identifieras också som en viktig insats från offentlig verksamhet, med fördel finansiellt stöd som är direkt kopplat till investeringar i företagens gröna omställning. Uppfattningen från aktörerna är att små och medelstora företag ofta inte har ekonomiska medel själva för att driva sitt omställningsarbete och att finansiellt stöd från offentlig verksamhet då kan fungera som en viktig del i omställningsarbetet. Utöver finansiellt stöd har offentlig verksamhet även en viktig roll i att stötta små och medelstora företag som är intresserade av och engagerade i sitt arbete med en grön omställning.

Hur företagen har påverkats av effekterna från Covid-19 pandemin är svårt för många aktörer att definiera då Rysslands invasion av Ukraina skedde tätt inpå slutet av pandemin vilket ledde till att ekonomin främst i Europa påverkades starkt ännu en gång. Generellt ser aktörerna att företagen inte är motståndskraftiga mot stora prisförändringar och att det finns en ökad orolighet hos företagen.

3.2 Dialogmöten med andra projektledare

Dialogmöten med andra projektledare har genomförts under förstudien för att få en insyn i hur andra projekt drivs eller har drivits och vilka resultat projektledarna kan se i dessa projekt. En förfrågan om dialog har skickats till projektledare som är verksamma i projekt inom Västernorrlands gränser, projekt inom andra län/regioner i Sverige samt samarbetsprojekt inom Europa. Nedan följer en sammanfattning av det som togs upp under dessa dialogmöten.

Att nå ut till och engagera företag i projekt ser flera projektledare som ett stort hinder i projektarbeten över lag, framför allt projekt med huvudfokus att arbeta med kunskapslyft och nätverksarbeten. Den troliga anledningen till detta skiljer sig åt mellan projektledarna. En projektledare menar att sådana typer av projekt ofta kräver mycket tid och engagemang av personal i företaget och att många företag ofta inte har råd eller utrymme för detta i sin verksamhet. När det gäller små företag med färre anställda ses det som ännu svårare för dem att finna tiden till medverkan i projekt. En projektledare har i sitt projekt identifierat att idag har företagen utmaningar i att priser stiger, förfrågningar stiger, de ser ett större krav på digitalisering och utöver dessa utmaningar behöver de även lägga fokus på sin gröna omställning. Projektledaren upplevde att företagen inte har möjlighet att prioritera alla dessa utmaningar samtidigt. Ytterligare en projektledare ser svårigheter i att få företagen att prioritera i investeringar annat än de som blir direkt kopplade till elpriserna i dagsläget.

En projektledare har sett att det är enklare med engagemang från företag när det redan finns en etablerad kontakt mellan företaget och projektägaren samt att ett uppbyggt nätverk från tidigare projekt ger bättre förutsättningar till kontakt i framtida projekt. Denna projektledare har även upplevt en del skepsis från företag mot energikontor och anser att det är viktigt att skapa ett förtroende och en bra relation med

de företag som ska medverka i projekt. Flera projektledare tar även upp incitament som en viktig faktor i att engagera företagen. Den gröna omställningen kan vara lägre prioriterat hos företag men en fråga som ofta är högt prioriterad är möjligheten att minska kostnader eller tjäna pengar. Därför ser flera av projektledarna att ett ekonomiskt incitament kan engagera företagen starkare än fokuset på en grön omställning.

Finansiella stöd har flera projektledare sett att företagen är intresserade av. Flera av de projekt som projektledarna arbetar i har en del i projekten att hjälpa företagen med ansökningar om finansiella stöd som exempelvis Klimatklivet och regionernas företagsstöd. Inom dessa projekt upplever projektledarna att företagen ofta behöver mycket stöd i processen att söka finansiellt stöd, bland annat att hitta vilka stöd som finns att söka samt stöd i att skriva en ansökan. Här ser även en av projektledarna att arbetet med företagsstöd från regionerna kan fungera som en dörröppnare till företagen och att detta kan göra företagen mer engagerade att medverka i projekt. Utöver stöttning kopplat till finansiella stöd ser även en av projektledarna att företagen ofta behöver mycket stöd generellt kopplat till den gröna omställningen och att detta stöd behöver finnas under en längre tid. Detta för att bibehålla engagemanget i omställningen och att arbetet faktiskt genomförs.

Att samordna aktörer både regionalt och nationellt ser flera projektledare som en viktig del i den gröna omställningen hos företag. Ett exempel som tas upp under ett dialogmöte är en ideell förening som arbetar på regional nivå med att samordna aktörer och företag i hållbarhetsfrågor. Det är ett nätverksbaserat initiativ som främst driver olika typer av nätverk för att öka kunskaper om hållbarhetsarbete. Denna förening ses ha en viktig roll i det pågående projekt som projektledaren arbetar i just nu.

3.3 Djupintervjuer med branschorganisationer och företagsfrämjare

För att få en mer riktad insyn i olika typer av branscher har olika typer av branschorganisationer och företagsfrämjare kontaktats i länet med en förfrågan om att dela deras upplevelser av företagets arbete med en grön omställning. Nedan sammanfattas de tankar och upplevelser som aktörer från branschorganisationer och företagsfrämjare i Västernorrland har delat med sig av.

Från perspektivet som aktör inom en branschorganisation eller som företagsfrämjare anses en delaktighet i en grön omställning samt ett fokus på hållbarhetsarbete som en av de viktigaste aspekterna för ett företag. Det är viktigt ur flera perspektiv enligt aktörerna, bland annat för att vara konkurrenskraftig när kunder efterfrågar hållbarhet i större utsträckning samtidigt som företaget blir en mer attraktiv arbetsgivare när ett hållbarhetsarbete prioriteras i verksamheten. Utöver detta ser aktörerna även att hållbarhetsarbete och ett arbete med en grön omställning ofta är förknippat med ekonomiska vinster i form av sparade pengar och ökad försäljning. Ur ett regelverksperspektiv ser även en av aktörerna att en medvetenhet om företagets påverkan på jorden är ett krav och kommer gissningsvis bli viktigare i framtiden.

Aktörerna upplever att det finns ett stort behov men också en del intresse från företag att arbeta med en grön omställning, samtidigt är aktörerna överens om att tiden är den största utmaningen för företag som vill engagera sig. Många företag förstår att de behöver vara en del av den gröna omställningen men få företag har utrymme i verksamheten att lägga tid på dessa frågor. Det finns en samsyn från aktörerna att företagen ofta prioriterar den ordinarie verksamheten högre än den gröna omställningen.

I vissa anseenden kan ekonomi vara ett hinder för företagen i den gröna omställningen menar en aktör och förklarar samtidigt att det ofta finns många lågt hängande frukter hos företagen som många gånger är kostnadsfria och handlar mer om beteendeförändringar. Aktören upplever att företag är villiga att låna pengar till investeringar i en grön omställning om företagen ser att de kan räkna hem kostnaderna under en överskådlig framtid.

Ett intresse från företagen för miljö-/hållbarhetscertifiering har en aktör uppmärksammat och förklarar att kostnader för en sådan certifiering kan vara ett hinder för företagen. Aktörerna ser digitalisering som en viktig faktor i den gröna omställningen och börjar samtidigt se att allt fler företag arbetar med digitalisering generellt, men inte nödvändigtvis i koppling till en grön omställning. Framför allt ökade intresset och behovet för digitalisering i samband med Covid-19 pandemin. Hur företagen brister i kommunikationen om sin gröna omställning är också ett ämne som tas upp under intervjuerna och kopplas delvis till ett ökande behov för företag att ha digital närvaro. En aktör ser att få av de företag som organisationen har kontakt med kommunicerar sitt hållbarhetsarbete och att en tydlig hållbarhetskommunikation kan utmärka företaget bland andra.

I en roll som ska hjälpa företag i den gröna omställningen anser en av aktörerna att det är viktigt med ett långvarigt stöd som löper över flera steg i processen. Vid ett långvarigt stöd ser aktören att möjligheten för en lyckad omställning ökar, annars finns det risk att man tappar företaget längs vägen och att faktiska omställningar inte genomförs. I samband med detta tas även det regionala företagsstödet upp som ett exempel på ett bra komplement till projekt som arbetar med kunskapshöjande och coachande insatser. Då får företagen hjälp att hitta vägen till en grön omställning och kan sedan söka ett finansiellt stöd som ser till att omställningen genomförs helt och hållet.

3.4 Intervjuer med små och medelstora företag

Utöver den överblickande och sammanfattande bilden från övergripande aktörer har dialoger och intervjuer även utförts direkt med små och medelstora företag i länet. För att nå ut till företag har förstudien presenterats i olika forum runt om i länet med en inbjudan till företagen att dela deras tankar kring grön omställning. I detta avsnitt presenteras en sammanfattning från den workshop som hölls i Sundsvalls kommun 2022-10-06 samt en sammanfattning från de individuella intervjuer som har genomförts med små och medelstora företag i Västernorrland.

3.4.1 Workshop om grön omställning med små och medelstora företag i samband med företagsfrukost

I gruppen lyftes en kommentar om att det är viktigt att representanter från Energikontoret och offentlig verksamhet pratar på ett språk som företagen förstår. Med komplicerade begrepp och beskrivningar har företagen svårt att veta om de är intresserade av ett erbjudande eller ej, då de inte förstår själva erbjudandet.

Vid frågan om företagen arbetar eller vill arbeta med en grön omställning samt om de ser några hinder i denna typ av arbete har några av företagen börjat arbeta lite med dessa frågor. Framst att mäta koldioxidutsläpp samt att hålla koll på elförbrukningen. Ett hinder som påpekas av flera är att det är svårt att påbörja en grön omställning, dels att företagen inte finner tid till dessa frågor, dels att de har brist på kunskap och ekonomiska medel för att implementera arbetet i verksamheten.

Vid frågan kring rutiner i verksamheten kopplat till Covid19-pandemin håller de flesta med om att andelen digitala möten samt mängden arbete hemifrån har ökat märkbart under Covid19-pandemin samt att många av företagen har kvar dessa rutiner trots att restriktionerna har släppts i Sverige.

3.4.2 Individuella intervjuer med små och medelstora företag i Västernorrland

Av de företag som har intervjuats i samband med förstudien finns ett begynnande intresse för en grön omställning. Några av företagen har arbetat med energieffektivisering av olika slag, bland annat att byta ut belysning i lokaler i LED, uppdaterat maskiner till mer energieffektiva, installerat bergvärme eller gjort en energikartläggning med hjälp av kommunens energi- och klimatrådgivare. Kopplat till koldioxid har vissa företag etablerat rutiner för att mäta koldioxidutsläpp från verksamheten medan andra är intresserade av att börja med liknande arbete.

Bland de företag som blivit intervjuade finns ett intresse av att fortsätta arbeta med en grön omställning men att de inte vet på vilket sätt de kan arbeta med dessa frågor framåt. Ekonomi och kostnader är en faktor som återkommer hos företagen då åtgärder som är kopplade till en grön omställning upplevs som kostsamma. Samtidigt ser företagen att en grön omställning kan innebära bättre ekonomi i ett längre perspektiv. I koppling till det ekonomiska hindret efterfrågar företagen information om statliga finansiella stöd som kan användas i företagets arbete med den gröna omställningen.

Kunskap inom verksamheten är också en faktor som ses som ett hinder i den gröna omställningen, det handlar bland annat om kunskap kring vilka åtgärder som kan genomföras samt hur hållbarhetsarbetet kan implementeras i verksamheten.

Att arbeta med grön omställning ur ett miljö- och hållbarhetsperspektiv finns med som argument från företagen men beskrivs inte som lika prioriterat som tidigare nämnda argument. Fokuset på denna del av den gröna omställningen kommer dels från en önskan om att göra mindre avtryck på jorden, samt en ökad medvetenhet hos kunderna där de efterfrågar denna typ av arbete i högre utsträckning än innan.

3.5 Potentiella arbetsområden

3.5.1 Energikontoret Västernorrland

Inom Energikontoret Västernorrland genomförs dialogmöten löpande under förstudiens gång och en workshop genomförs under september 2022 för att diskutera möjliga genomförandeprojekt som kan passa till Europeiska regionala utvecklingsfondens andra utlysningssomgång 2022. De potentiella arbetsområden som presenterades under workshopen baserades på de resultat som projektledaren fått fram till den punkten i förstudien, dessa sammanfattas nedan.

3.5.1.1 Hållbar besöksnäring i Sundsvallsregionen

Geografiskt område: Sundsvalls kommun, Ånge kommun och Timrå kommun

Bakgrund: I samtal med projektledare i pågående regionalt projekt ges en djupare insyn i besöksnäringens situation i Västernorrland. Projektledaren upplever att i området kring Höga Kusten finns det strukturer och engagemang på plats som kan driva den gröna omställningen framåt.

Projektledaren upplever inte samma situation i Sundsvallsregionen, där det inte finns samma strukturer och förutsättningar att arbeta mer aktivt med en grön omställning inom besöksnäringen.

Här ser projektledaren att offentlig verksamhet och förslagsvis Energikontoret Västernorrland kan vara en aktör som stöttar i att jämställa dessa destinationer. Detta genom kunskapshöjning och coaching för att etablera en grön omställning som kan fungera över tid. Projektledaren ser en sådan satsning som nödvändig i regionen då besöksnäringen är en stor och viktig sektor inom näringslivet.

3.5.1.2 Vägen till hållbart företagande

Geografiskt område: Västernorrlands län samt Jämtlands län

Bakgrund: En kunskapshöjande insats som kan introducera och engagera företag i ett arbete med en grön omställning. Inom projektet produceras ett informationshäfte som inspirerar företagen att arbeta med en grön omställning. Bland annat genom snabba tips för att minska företagets påverkan på jorden, intervjuer med företag som har gynnats av en grön omställning, vad Energikontoret och kommunala energi- och klimatrådgivarna kan hjälpa företagen med och tips på olika typer av finansiella stöd som finns att söka.

Inom projektet arrangeras även kunskapshöjande seminarier och workshops som bjuder in små och medelstora företag i länet för att inspirera och engagera företagen att arbeta med en grön omställning. Dessa kan behandla olika delar av omställningen som energieffektivisering, cirkulär ekonomi, digitalisering eller på vilka olika sätt företag påverkar jorden.

3.5.1.3 Stärka användning och produktion av grön vätgas

Geografiskt område: Västernorrlands län samt Jämtlands län

Bakgrund: Det planeras en stor vätgasanläggning i Västernorrland som ska producera grön vätgas. Finns det ett behov eller en efterfrågan att arbeta med industriella symbioser i koppling till anläggningen och kan energikontoren främja detta? Kan energikontoren uppmuntra små och medelstora företag i länen att se över möjligheter att använda grön vätgas? Det finns ett intresse från den aktuella kommunen men inga konkreta erbjudanden eller idéer på hur samarbetet kan se ut.

3.5.2 Energikontoret Västernorrland och Energikontoret, Region Jämtland Härjedalen

Under förstudiens gång och i det täta samarbetet mellan energikontoren i Västernorrland och Jämtland Härjedalen genomfördes dialogmöten mellan parterna för att diskutera möjliga gemensamma genomförandeprojekt. I en inledande fas presenterar parterna de smarta specialiseringsområden som finns för respektive region för att därefter försöka hitta gemensamma nämnare som kan vara en inriktning för möjliga gemensamma genomförandeprojekt.

Det var främst två områden från de olika regionerna som liknade varandra och som kopplade bra till möjliga gemensamma genomförandeprojekt. Det ena området är *Skoglig Bioekonomi* eller *Jord, Skog och vatten* där skog och skogsbruk är den starkaste gemensamma nämnaren. Region Västernorrland beskriver att det är en stark marknad i länet men att styrkeområdet behöver stimulera entreprenörskap inom små och medelstora företag. I Jämtland Härjedalen används skogen till bland annat sågverk, hyvlerier, pelletstillverkning och trähusfabriker och regionen ser att cirkulära affärsmodeller, innovation, att kombinera skogsbruk med andra verksamheter samt skapa nätverk är viktiga utvecklingsområden.

Den andra starka gemensamma nämnaren är *Förnybar energi – kraftförsörjning, sol-, vind-, vatten- och bioenergi* eller *Hållbar Energi*. I Västernorrland produceras mycket förnybar elkraft, det finns ett starkt elnät och det finns mycket produktiv skogsmark. Den utmaning som pekas ut inom detta område är att ta

vara på förutsättningar och innovationer och att möta behovet av ny kompetens som uppstår inom området förnybar energi. I Jämtland Härjedalen produceras det också mycket förnybar energi, det finns ett starkt elnät, det finns god tillgång till biobaserade material från skogsindustrin och det ska finnas goda förutsättningar för produktion av grön vätgas.

I dialogen om potentiella fokusområden i framtida genomförandeprojekt hittade parterna tre områden med gemensamma nämnare mellan länen. Ett område var hållbarhetsarbete eller fossilfrihet inom besöksnäringen där båda parterna hade identifierat utvecklingsområden inom denna bransch för respektive län. Det andra området var utbyggnad av laddinfrastruktur till transporter, främst med fokus på områden som inte har lika utbredd laddinfrastruktur och längs vägar som kopplar samman de båda länen. Det tredje området hade fokus mot grön vätgas, där Västernorrlands län har planerade etableringar och Jämtlands län ser att det finns goda förutsättningar för produktion av grön vätgas.

3.5.3 Övriga projektaktörer inom och i angränsning till Västernorrland

Utöver det täta samarbetet med Energikontoret, Region Jämtland Härjedalen har Energikontoret Västernorrland även genomfört dialogmöten med andra projektaktörer inom och i angränsning till Västernorrland. Främst har Energikontoret Västernorrland utforskat möjligheter att samarbeta eller bidra till redan befintliga eller planerade projekt inom Region Västernorrlands organisation. Energikontoret Västernorrland har även med slutsatser från förstudien identifierat möjligheter och påbörjat dialoger kring möjliga projekt med andra projektaktörer inom och i angränsning till länet.

4. Diskussion

4.1 Energikontorets roll i Västernorrland

Energikontoret Västernorrland har varit en del av Region Västernorrland sedan år 2020, innan dess tillhörde energikontoret Kommunförbundet Västernorrland. I samband med bytet av ägarskap tog Region Västernorrland över ansvaret om projekt som redan var påbörjade inom energikontoret. Endast ett projekt som var i en avslutningsfas hade små och medelstora företag som målgrupp. Det första projekt som energikontoret ansökte om efter bytet var denna förstudie, detta blev således också första gången energikontoret inom Region Västernorrland på ett metodiskt vis arbetade mot små och medelstora företag samt aktörer som är kopplade till den målgruppen. I november 2022 består Energikontoret Västernorrland av två anställda samt en verksamhetsledare där endast en av de anställda arbetar som projektledare inom projekt.

Förstudiens strategi utformades för kontakt med aktörer av olika slag inom länet, alternativt aktörer som arbetar med liknande uppdrag i andra delar av Sverige. Upplägget av strategin utformades för att ge goda förutsättningar till kontaktvägar ut i länet med en förväntan att direktkontakten med företagen skulle vara den svåraste delen av strategin. Att få kontakt med offentliga aktörer och andra som arbetar mot målgruppen förutspåddes vara en enklare uppgift och lades därför först i strategin för att ge bättre förutsättningar i kontakten direkt mot företagen. Projektledaren som har arbetat inom förstudien hade inget upparbetat kontaktnät inom eller utanför länet innan arbetet i förstudien påbörjades. Då varken Energikontoret Västernorrland eller projektledaren hade upparbetade kontakter med aktörer inom, och kopplat till, små och medelstora företag blev detta ett hinder i förstudien. I bilaga 5 listas alla aktörer och

företag som har kontaktats under förstudien där utfallet av återkoppling inte levde upp till förhoppningen av förstudiens strategi. Det var få offentliga aktörer som återkopplade samtidigt som det var få branschorganisationer och företagareföreningar som återkopplade vilket minskade underlaget till förstudien märkbart.

I avsnitt 3.2 *dialogmöten med andra projektledare* lyfts denna fråga från en projektledare, vikten av att ha ett uppbyggt kontaktnät inom den målgrupp som arbetet riktar sig till. Den projektledaren hade framför allt stor fördel från ett samarbete med små och medelstora företag i tidigare projekt då projektledaren upplevde ett ökat engagemang bland dessa företag att föra en dialog eller medverka i projekt. Det visade sig tydligt i förstudien att Energikontoret Västernorrlands brist på kontaktnät resulterade i lägre grad återkoppling från de aktörer som kontaktades.

4.2 Potentiella arbetsområden

Energikontoret Västernorrland och Energikontoret, Region Jämtland Härjedalen identifierade gemensamt tre potentiella fokusområden där det kan finnas möjlighet att forma gemensamma genomförandeprojekt. Inget av de tre fokusområdena resulterade i en ansökan om ett gemensamt genomförandeprojekt till den andra utlysningssomgången 2022 för den Europeiska regionala utvecklingsfonden.

Vad gäller idén med inriktning mot laddinfrastruktur ansåg båda energikontoren att det redan finns etablerade satsningar med detta som en del i projekten, bland annat projekt *Ladda mittstråket* samt *Stolpe in i Stad Land (SiSL) Mellersta Norrland*. Idén om stärkt användning och produktion av grön vätgas såg båda energikontoren potential i, men båda ansåg att utvecklingen i länen inte var tillräckligt mogen för att skriva en projektansökan med den inriktningen i dagsläget. Energikontoret Västernorrland ville bland annat invänta ett kunskapsunderlag som Region Västernorrland har beställt kopplat till vätgas i Västernorrland.

De idéer som diskuterades kopplat mot besöksnäringen hade främst olika grunder från respektive energikontor vilket ledde till att parterna hade olika underlag att stå på i en potentiell projektansökan. Hos Energikontoret, Region Jämtland Härjedalen hittade de en stark grund i ett arbete mot besöksnäringen i fjällen och framför allt ett fokus på fossilfria arbetsmaskiner. Energikontoret Västernorrland arbetar i ett län där det inte finns fjäll. Projektledaren hade inte heller upptäckt en efterfrågan eller ett intresse för en grön omställning kopplat mot fossilfria arbetsmaskiner. I Västernorrland hittade projektledaren i stället ett bredare intresse för en grön omställning inom besöksnäringen i stort.

5. Slutsats

I de dialoger, intervjuer, workshops och den omvärldsanalys som har genomförts under förstudien har Energikontoret Västernorrland fått en djupare förståelse för små och medelstora företags förhållning till den gröna omställningen. De tre ämnen som är ständigt återkommande i allt underlag som har samlats in är: tid, kunskap och pengar.

Små och medelstora företag i Västernorrland är generellt intresserade av ett arbete med en grön omställning och de flesta företagen ser att de kan och bör arbeta med en omställning i sin verksamhet. Bristen på kunskap blir det första hinder som företagen möts av där de ser att de bör och kan vara en del av en grön omställning men att de inte vet hur de kan komma i gång med arbetet. Utöver detta visar även

resultatet att företagen ofta inte vet på vilka sätt de kan få hjälp och stöd i den gröna omställningen, både vad gäller stöd med kunskap och ekonomiska stöd.

I resultatet återkommer vikten av att nå ut till små och medelstora företag som en offentlig aktör vilket direkt kan kopplas ihop med hindret hos företagen att de inte vet på vilket sätt de kan få hjälp. För att nå ut till företag som offentlig aktör behövs en etablerad kontakt och en tydlig kommunikation som är anpassad till målgruppen. Här ser förstudien ett tydligt hinder hos företagen och en tydlig riktlinje på insats som krävs från offentliga aktörer att stärka kontakten mellan de två parterna. Här kan även en samordning av offentliga aktörer komma till god nytta med gemensamma insatser för att stärka kontakten samtidigt som samarbeten kan resultera i starkare och bredare stöd till företagen.

Frågan om tid tas upp flera gånger i resultatet till förstudien. Det finns en konsensus om att företagen inte har möjlighet att avsätta tid för ett arbete med en grön omställning, framför allt små företag med få anställda. I en verksamhet där en stor del av tiden går till att driva företaget blir en fråga om grön omställning lågt prioriterat. Samtidigt visar resultatet att världsläget i en tid efter en pandemi och stigande priser påverkar företagen starkt i flera aspekter. När ekonomin blir mer ansträngd hos företagen prioriteras en grön omställning lägre samtidigt som ett arbete med en grön omställning kan möjliggöra för företagen att bli mer motståndskraftiga i situationer som dessa. Positiva förändringar som har kommit från pandemin är att allt fler företag arbetar med digitala möten och arbete hemifrån vilket leder till minskade transporter.

Resultatet visar att ekonomin hos företagen är ett hinder i den gröna omställningen och att detta hinder är mer påtagligt i dagens läge där ekonomin är mer ansträngd hos de flesta företag. Ett arbete med en grön omställning associeras ofta med kostsamma investeringar som beskrivet i tidigare stycke leder till en lägre prioritering av den gröna omställningen. Resultatet visar dock att det ofta kan finnas kostnadsfria åtgärder som företagen kan genomföra för att påbörja sin gröna omställning, dessa åtgärder handlar ofta om beteendeförändringar. Samtidigt visar resultatet att företagen ser en långsiktig ekonomisk vinning i att prioritera en grön omställning men att den ekonomiska investeringen inledningsvis är en hög tröskel.

För att motivera och engagera företagen att prioritera en grön omställning visar resultatet att offentlig verksamhet bör vara de som erbjuder stöd till företagen. En del av stödet bör vara att vägleda och utbilda företagen i ett arbete med en grön omställning för att öka kunskapsnivån kring ämnet. En annan del av stödet bör vara finansiella stöd som ska hjälpa företagen ekonomiskt att komma i gång med omställningsarbetet. Det essentiella med det offentliga stödet ska framför allt vara att erbjuda ett långvarigt stöd genom flera olika steg av den gröna omställningen. Detta för att säkerställa att företagen faktiskt genomför en grön omställning samtidigt som det förbereder företagen att fortsätta med omställningsarbetet på egen hand även efter de har fått ett stöd från en offentlig aktör.

Resultatet visar att det är viktigt för den offentliga aktören att presentera erbjudandet på ett sätt som lockar företaget för att väcka intresset att ta del av erbjudandet. Det är återkommande att företagen är mer intresserade och mer villiga att investera tid i ett arbete som kan antingen spara pengar eller öka intäkterna till företaget. Att arbeta med en grön omställning ses också som positivt ur ett konkurrensperspektiv där medvetenhet och krav ökar bland konsumenterna samtidigt som ett medvetet företag kan bli en attraktiv arbetsgivare.

Gemensamt arbete framåt

Det utgångsläge som Energikontoret Västernorrland har haft under förstudien där aktören i sin nuvarande form inte har ett utvecklat kontaktnät med målgruppen, i kombination med bristen på kontaktnät från projektledaren har varit ett hinder för att nå ut till målgruppen och samla in underlag. Att etablera ett kontaktnät med små och medelstora företag samt aktörer som arbetar mot den målgruppen är ett utvecklingsområde som har identifierats inom Energikontoret Västernorrland.

Resultatet i förstudien i Västernorrland visar övergripande på generella trender och uppfattningar om inställningen till en grön omställning hos små och medelstora företag i länet. Resultatet visar också ett uttalat behov att arbeta med grön omställning inom besöksnäringen på ett generellt plan. Det arbetsområde som Energikontoret, Region Jämtland Härjedalen såg som starkast från sin förstudie var ett arbete mot besöksnäringen i fjällen och framför allt ett fokus på fossilfria arbetsmaskiner. På grund av de geografiska skillnaderna mellan länen där Västernorrland inte har fjälldestinationer samt den grundare förankringen i besöksnäringen i Västernorrland ses underlaget till ett gemensamt genomförandeprojekt inte som tillräckligt starkt att samarbeta i. Därför valde Energikontoret Västernorrland att inte gå vidare med en gemensam projektansökan till den andra utlysningssomgången 2022 för den Europeiska regionala utvecklingsfonden.

Energikontoret Västernorrland är i dagsläget ett litet energikontor som under 2022 har kommit i gång med sina första projektarbeten som inte ärvdes från Kommunförbundet Västernorrland. Med en liten personalstyrka och omsorg kring vilka områden som behöver prioriteras i länet lägger Energikontoret Västernorrland stor vikt vid vilka typer av projekt de vill utveckla och vara en del av framåt. Det yttersta målet för energikontoret är att hitta väl förankrade utvecklingsområden i den gröna omställningen i Västernorrland och forma projekt efter detta.

Trots att parterna valde att inte gå vidare med en gemensam ansökan om ett genomförandeprojekt till denna utlysning ser båda energikontoren stora möjligheter till gemensamma ansökningar om genomförandeprojekt i framtiden. Denna förstudie har etablerat ett positivt samarbete mellan energikontoren där båda parterna vill ha en fortsatt dialog om potentiella gemensamma genomförandeprojekt.

Bilagor

Bilagor skickas vid begäran. Kontakta energikontoret@rvn.se för mer information.